

Adalar Denizi'nde Yaşanan Türkiye-Yunanistan Geriliminin Doğu Akdeniz Bölgesel Güvenlik Kompleksine Yansımaları

ELİF ERKEÇ

Yüksek Lisans Öğrencisi
Shanghai Üniversitesi Uluslararası İlişkiler

1988 yılında Sinop'ta dünyaya gelen Elif Erkeç, 2010 yılında Marmara Üniversitesi Hemşirelik bölümünden mezun oldu. Çalışma hayatına 2010 yılında Çapa Tıp Fakültesinde Kardiyoloji Anabilimi dalında başladıktan sonra uluslararası ilişkilere olan yoğun ilgisi nedeniyle 2011 yılında Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümüne burslu kaydoldu. Hem çalışma hayatına hem de eğitim hayatına devam ederken çeşitli stratejik araştırma kuruluşlarında ve akademilerde eğitim almaya devam etti. 2017 yılında Beykent üniversitesinden mezun oldu. 2019 yılında Şangay Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi bölümünde Yüksek Lisans bölümüne başladı. Halen aynı üniversitede akademik çalışmalarına devam eden Erkeç, bölgesel güvenlik, enerji güvenliği, güvenlik teorileri ve Doğu Akdeniz konusunda çalışmalar yapmaktadır.

Geliş Tarihi: 31.10.2022

Kabul Tarihi: 09.01.2023

Atıf:Erkeç, E. (2023). Adalar Denizi'nde yaşanan Türkiye-Yunanistan geriliminin Doğu Akdeniz Bölgesel Güvenlik Kompleksine yansımaları. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 4(2), 24-48.

ÖZ

Bu çalışmada, Türkiye'nin son dönem dış politikasında Adalar Denizi'nde yaşanan sorunu nasıl güvenlik konusu haline getirdiği, Türkiye ve Yunanistan'ın Doğu Akdeniz bölgesine yönelik politikaları, bölge dış aktörlerin taraflara yönelik tutumları ve iki ülke arasındaki gerilimin bölgedeki yansımaları güvenlik çalışmalarında önemli yeri olan Kopenhag Okulu'nun Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi yaklaşımı ve süreç takibi yöntemiyle incelenmektedir. Adalar Denizi'ndeki statüsü uluslararası antlaşmalarla belirlenmemiş adaların aidiyet ve silahlandırılma sorunu, Yunanistan'ın Türkiye'nin bir taraf olmadığı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne dayanarak karasularını genişletmeye çalışması, Sevilla haritası çerçevesinde şekillenen Yunanistan politikaları ve dış aktörlerin etkisiyle Türkiye'yi dışlayarak oluşturulmaya çalışılan bölgesel kompleks oluşumları, Türkiye'nin egemenliğine yönelik tehdit olarak algılanmaktadır. Türkiye'nin kendisine yönelik tehditler karşısında sessiz kalması, kendisine dikte edilmeye çalışılan talepleri kabul etmesi ve ulusal çıkarlarından ödün vermesi kabul edilemez görülmektedir. Bölgede artarak devam eden belirsizlik, kutuplaşma ve bölgesel askerileşme yarısı açık çatışma riskini de beraberinde getirmektedir. Bu durum Doğu Akdeniz Bölgesi Güvenlik Kompleksi'nde ciddi bir güvenlik tehdidi yaratmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Adalar Sorunu, askerileşme, Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi, Doğu Akdeniz, güvenlik tehlikesi.

Giriş

ADALAR DENİZİ'NDE TÜRKİYE VE YUNANİSTAN arasında kıta sahanlığı, karasuları ve devredilmemiş adaların egemenliği konularında yaşanan anlaşmazlıklar bölgesel düzeyde olduğu kadar uluslararası düzeyde de etkisini göstermektedir. Sorun her ne kadar Adalar Denizi'nde yaşanıyor olsa da iki ülke arasında yaşanan sorun sadece iki ülkenin güvenliğiyle mi ilişkili yoksa bölgesel güvenlik için de ciddi bir soruna yol açabilir mi sorusu bu çalışmanın temel sorusunu oluşturmaktadır. Türkiye ve Yunanistan'ın Adalar denizindeki soruna yaklaşımı bu sorunu daha da derinleştirmektedir. Türkiye'ye göre yaşanan sorun deniz yetki alanlarında yaşanan anlaşmazlık, statüsü belli olmayan adacık ve

kayalıkların aidiyet sorunsalı ve Yunanistan'ın yasal statüsü belli olmayan adaları silahlandırması temelinde şekillenirken, Yunanistan'a göre ise yaşanan sorunun tek sebebi Türkiye'nin Yunan kıta sahanlığını kabul etmemesi ve işgal etmesi iddiası üzerine şekillenmektedir. Doğu Akdeniz'de keşfi gerçekleşen enerji kaynaklarından pay almak ve oluşturulabilecek bir enerji koridorunda etkin rol almak isteyen Yunanistan, Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de dar bir alana sıkıştırarak kıta sahanlığı sorununu çözme çabası içerisindedir. Ancak, Yunanistan'ın talepleri doğrultusunda oluşacak bir çözüm yolu Türkiye'nin Adalar Denizi ve Doğu Akdeniz boyunca uzanan 104 bin km kare karasuları sınırından feragat ederek sadece 41 bin km karelik alana hapsedilmesi anlamına gelmektedir (Çetin, 2020; Kadan, 2020).

Yunanistan'ın İsrail ve bölge ülkelerle artan ilişkileri, Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devleti (ABD)'nin bölgede artan varlığı, ekonomik zeminde şekillenen pragmatik ittifakların askeri tatbikatlar ve benzeri girişimler üzerinden askeri alana da yansımaları, Türkiye'nin jeopolitik kuşatılmış ve tehdit algısını şiddetlendirmiştir. Bu durum Türkiye'nin dış politikasında daha sert olmasına ve caydırıcılık diplomasisini giderek artırmasına neden olmuştur. Her iki tarafın sorunlara farklı perspektiften bakması, yapılan diyalog çağrılarının rağmen somut adımlarla yapıcı çözümler üretilmemesi bölgedeki gerilimi daha da artırmaktadır. Adalar Denizi'nde yaşanan sorun bölgesel düzeyde oluşsa da Doğu Akdeniz Bölgesel Kompleksi'ni doğrudan etkileyerek sıcak çatışma risklerini de beraberinde getirmektedir. Türkiye tarafından Yunanistan'ın diyalog çağrılarını kulağını tıkadığı, çözüme yönelik bir tutum yerine daha da kışkırtıcı eylemler içinde olduğu ifade edilirken, Yunanistan tarafından ise Türkiye'nin kendilerini savaşla tehdit ettiği vurgusu yapılmaktadır. Nitekim Yunanistan'ın Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'ne göndermiş olduğu mektupta Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "Bir gece ansızın gelebiliriz" sözleriyle savaş tehdidi altında olduklarını uluslararası kuruluşlara bildirme çabası bunu yansıtmaktadır (Haber Global, 2022).

İki ülke arasında yaşanabilecek herhangi bir sıcak çatışma durumu yalnızca iki ülkeyi değil bütün bölgeyi etkisi altına alabilecek bir etkiye sahiptir. Bu noktada Atlantik sistemi, BM ve AB gibi aktörlerin de bu çatışmadan oldukça zarar göreceği, Doğu Akdeniz'de ise onarılması çok zor bir güvenlik krizinin yaşanacağı aşikardır. Bu çalışmada bu konuya vurgu yapılarak Türkiye ve Yunanistan arasında Adalar Denizi'nde yaşanan sorunun arka planına, tarafların ileri sürdükleri tezlere, Doğu Akdeniz bölgesinin değişmekte olan jeopolitik dinamiklerine ve bölge dışı

aktörlerin tutumlarına değinilerek Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi çerçevesinde süreç takibi yöntemi uygulanarak çözüm önerilerinde bulunulacaktır

Bölgeselcilik ve Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi

Bölgeler ve bölgeselcilik uluslararası ilişkiler açısından birbirine bağlanmış, sınırları daraltarak dünyanın alanını daha iyi açıklamak için iç içe geçmiş normlardır. Tarih boyunca bölgeler ve bölgeselcilik; tarihi, siyasi, ekonomik, askeri ve coğrafi faktörlerin etkisiyle tarihe yön veren bazı gruplar, devletler ve imparatorluklar tarafından geliştirilmiştir. Tarihteki bu önemli aktörler gibi tarihteki bazı önemli gelişmelerde -savaşlar, ittifaklar, anlaşmalar ve ticaret yolları- bu gelişime katkıda bulunmuştur. Uluslararası sistemi ve alt sistemlerini anlamak ve de bölgeleri bir bütün olarak analiz etmek uluslararası ilişkilerde en çok zorlanılan şeylerden biridir. Bu nedenle dünyanın bölgelere ve alt sistemlere bölünerek incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bölgeler, bölgeselleşme ve bölgesel güvenlik alanında yapılan çalışmalar birçok teoriden etkilenmiştir. Eski bölgeselleşme alanında yapılan çalışmalarda bölgeselleşme süreci genellikle fonksiyonalizm, yeni fonksiyonalizm, bölgesel ekonomik entegrasyon ve neo-realizm gibi teorilerle açıklanmaya çalışılmıştır (Breslin & Higgott, 2000, p. 334). Eski bölgeselcilğe göre bölgeler, iki kutuplu Soğuk Savaş şartlarında ortaya çıkan küresel zorluklarla baş etmek için zorunlu olarak oluşturulmuştur (Hettne, 2002, p. 326). Buzan'a göre ise "Bölgeler, ortak güvenlik sorunlarıyla birleştirilen bölgesel güvenlik kompleksleridir" (Buzan, 1983). Bu doğrultuda güvenliğin sağlanması birincil unsurdur. Soğuk savaş dönemi sonrasında üçüncü bölgeselleşme

dalgası olarak ortaya çıkan Yeni bölgeselcilik kavramı ise bölgesel teoriyi uluslararası ilişkiler disiplinine daha başarılı bir şekilde inşa ederek ulusal ve uluslararası etkenleri, politik ve ekonomik faktörleri, devlet ve devlet dışı aktörleri birbirine bağlayan çok daha boyutlu bir entegrasyon biçimidir (Gürcan, 2010, pp. 21–22; Kelly, 2007, p. 198; Vayrynen, 2003, p. 27).

**Dostluk ve düşmanlık kavramının
şekillenmesinde yalnızca güç dengesi
değil, bölgenin içinde bulunduğu
coğrafya, etnik çizgiler, tarihsel birikim
ve ideolojik farklılıklar da etkilidir.**

Yeni bölgeselcilik ile ilişkili birçok yeni teoriden biri olan Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi (BGKT) ise başlangıçta Kopenhag Okulu yazarlarından Barry Buzan tarafından geliştirilmiştir (Buzan, 1983, 1991; Grabowski, 2020). Daha sonra Barry Buzan, Ole Waever ve Jaap de Wilde (Buzan et al., 1998) ve Barry Buzan ve Ole Waever (Buzan & Waever, 2003) tarafından yenilenerek kavramsal olarak genişletilen Bölgesel Güvenlik Kompleksi kavramı, iki veya daha fazla devletin karşılıklı olarak etkilendiği yoğun çatışma-işbirliği dinamikleri, dostluk ve düşmanlık kavramları, karşılıklı bağımlılık, coğrafi ve tarihsel yakınlık, jeopolitik rekabet ve korku faktörü gibi değişkenlere ve bölgesel dinamiklere dayanmaktadır. Ayrıca etno-kültürel ve dini bağların güvenlik komplekslerini belirlemede belirleyici faktörler olup olamayacağı da tartışılmaktadır (Stivachtis, 2021).

1990'lı yılların başında Kopenhag Okulu güvenlik kompleksini “güvenlik algıları ve güvenlik kaygıları birbirinden bağımsız düşünemeyen

devletler grubu” olarak tanımlarken, 1995 yılında güvenikleştirme kavramının benimsenmesiyle birlikte “güvenikleştirme ve güvenlik-dışlaştırma süreçleri birbirinden bağımsız olarak düşünemeyen birimler” olarak tanımlamıştır. Kısmen de olsa güvenlik teorisinden alıntılanan BGKT'e göre kompleksler, kompleks sınırları içerisindeki komşu devletlerin güvenikleştirilmesi için oluşturulan güvenlik bağımlılığı ile şekillenmektedir (Buzan & Waever, 2003, p. 44). Güvenikleştirme teorisinin yanı sıra güvenlik dışlaştırma veya güveniksizleştirme konusunda da çalışmalar yapan Kopenhag Okulu'na göre esas amaç bir meselenin güvenikleştirilmesi değil güvenlik dışlaştırılmasıdır (Buzan, Waever ve Wilde, 1998:1). Güvenikleştirme kavramı referans nesneye yönelik tehdit olduğu zaman alınan meşru önlemler olarak tanımlanırken, güvenlik dışlaştırma veya güveniksizleştirme ise bir konunun güvenikleştirme statüsünü kaybetmesi ya da siyasileştirilmesidir (Hansen, 2012, p. 526).

Buzan'a göre, güvenlik ilişkisel bir olgudur ve sistem içerisindeki tüm devletlerin ulusal güvenliği karşılıklı bağımlılık ağıyla birbirlerine bağlıdır. Siyasi ve askeri tehditler uzak mesafelere nazaran yakın mesafelerde daha yoğun oluşu için güvenlik ve güvensizlik yakınlık ile ilişkilendirilmiştir (Söderbaum & Shaw, 2003). Bölgesel güvenlik söz konusu olduğunda, karşılıklı bağımlılık, güç dağılımı, tarih, dostluk ve düşmanlık algıları, korku ve bölgesel dinamiklerinde etkisiyle şekillenen bölge, bölgeyi oluşturan devletler arasında daha yoğun ve üst düzey bir diplomasi oluşturur. Buzan'a göre dostluk ve düşmanlık kavramları sadece güç dengesine bağlanamaz. Dostluk ve düşmanlık kavramının şekillenmesinde yalnızca güç dengesi değil, bölgenin içinde bulunduğu coğrafya, etnik çizgiler, tarihsel birikim ve ideolojik farklılıklar da etkilidir (Buzan, 2007).

Türkiye Cumhuriyeti Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın 2022 Mavi Vatan tatbikatı.
(Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2022)

Diğer önemli unsur ise korkudur. BGKT eski ve yeni yaklaşımlarda olduğu gibi ilk olarak coğrafya vurgusu yapar. Yakın coğrafyadaki komşu devletlerin sahip oldukları güç ve tehdit oluşturma potansiyeli uzak coğrafyalara kıyasla yakın coğrafyalarda daha büyük etkiye sahiptir. Devletler, komşusu olan diğer devletlerin niyetlerinden ve potansiyel güçlerinden korkarlar. Bu nedenle güvenlik analizleri genelde bölgesel düzeyde yapılmaktadır (Buzan & Waever, 2003, p. 3). Korku nedeniyle bölgelerdeki devletler birbirine daha çok bağlanır ve devletler arasındaki güvenlik bağımlılığı oldukça yüksektir. Bu nedenle güvenlik sorunlarının daha iyi anlaşılması ve çözüm üretilebilmesi için bölgeyi bir birim olarak analiz etmek gerekmektedir (Buzan & Waever, 2003, p. 41).

Birbirleriyle etkileşim halinde olan en

az iki devlet bir kompleks oluşturabilir. Oluşturulan kompleksin sınırları da devletlerin güvenlik politikaları temelinde şekillenmektedir. Kompleksler, devletler arasındaki gücün dağılımına ve aralarındaki dostluk ve düşmanlık derecesine bağlı olarak farklı şekillerde yapılandırılabilir ve sınırları etkileşim halindeki devletler tarafından değiştirilebilir (Buzan & Waever, 2003, p. 53). Dostluk ve düşmanlık algısına göre kompleksler üçe ayrılabilir; çatışma oluşumu, güvenlik düzeni ve güvenlik topluluğu. Sorunlar uygun koşullarda çözülemediğinde çatışma ortamını oluşturur. Bu nedenle çatışma komplekslerinde devletler birbirlerini muhtemel tehdit olarak algılar ve birbirlerinin egemenliklerine saygı duymazlar (Frazier & Stewart-ingersoll, 2010). Güvenlik sisteminde ise muhtemel çatışma riski ve

savaş korkusu devam etmektedir. Ancak bu çatışmalar diplomatik çözümlerle aşılabilecek durumdadır. Devletler arasında düşmanlık algısından ziyade rakip algısı yoğundur. Bu komplekslerde devletler arasındaki işbirliği oldukça güçlüdür. Güvenlik topluluklarında ise devletler sorunların çatışmaya dönüşmesini beklemez. Sorunlar daha önceden karşılıklı olarak belirlenmiş kurallar ve diplomasi çerçevesinde çözülmeye çalışılır (Buzan & Weaver, 2003, p. 174).

Bir Güvenlik Kompleksi Olarak Doğu Akdeniz

İçinde barındırdığı tarihi, ekonomik, coğrafi ve siyasi öğeler doğrultusunda zengin bir birikime sahip olan Doğu Akdeniz bölgesi, tarih boyunca doğu-batı yönlü ticaret, ulaşım, göç ve enerji nakil yolları üzerinde merkezî (üstü) işlev görmüş ve Doğu'nun zenginliğini Batı'ya taşımıştır (Özekin, 2020, p. 11). Böyle bir stratejik öneme sahip bölgenin günümüz konjonktüründe yaşanan gelişmelerle birlikte yeniden değerlendirmesi önemlidir. Bu çalışmada Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan sorunun coğrafi yakınlık, güç dağılımları, dostluk, düşmanlık, korku ve bölgesel değişen dinamikler doğrultusunda Doğu Akdeniz Bölgesel Güvenlik Kompleksi'ne yansımaları incelenecektir. BGKT'e göre kompleksler çatışma, güvenlik düzeni ve güvenlik topluluğu olarak kategorize edilirken, Türkiye ve Yunanistan arasındaki çözülemeyen sorunlar doğrultusunda Doğu Akdeniz güvenlik kompleksinin çatışma kompleksi olarak şekillenmeye devam ettiği görülmektedir. Bu noktada kompleksin şekillenmesinde coğrafi yakınlık, düşmanlık, korku ve tehdit algısı gibi etkenlerin de etkisi büyüktür.

Doğu Akdeniz'i Tanımlayan Coğrafi, Jeostratejik ve Jeopolitik Öğeler

Tunus'un Bon Burnu ile Sicilya Adası ucundaki Lilibeo Burnu arasında çizilen hattın doğusunda kalan bölgeyi ifade eden Doğu Akdeniz bölgesi; Slovenya, Hırvatistan, İtalya, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), İsrail, Mısır, Suriye, Filistin, Libya, Lübnan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Türkiye ve Tunus kıyıları ile çevrilidir (Yaycı, 2020, p. 12). Kıbrıs'ta Yunanistan ve Türkiye ile garantör ülke statüsündeki İngiltere'nin de Akrotiri ve Dikelya üslerinin egemen toprak statüsünde olması nedeniyle Doğu Akdeniz'de kıyası bulunmaktadır (Kansu, 2019, p. 60, 2020). Doğu Akdeniz bölgesi hem coğrafi ve jeostratejik konumu hem de siyasi ve ekonomik özellikleri nedeniyle Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleşim alanında kritik bir noktada yer almaktadır.

Türkiye ve Suriye üzerinden Mezopotamya ve Orta Asya'yı, Süveyş Kanalı üzerinden de Arap Yarımadası ve Basra Körfezi'ni birbirine bağlayan Doğu Akdeniz Havzası; Asya, Avrupa ve Ortadoğu bağlantıları açısından büyük bir jeostratejik öneme sahiptir (Kütükçü & Kaya, 2016, p. 88). Sahip olduğu kritik deniz bağlantı noktaları - Adriyatik Denizi, İyon Denizi ve Ege Denizini içinde barındırarak Çanakkale Boğazı ile Marmara Denizi'ne, Süveyş Kanalı ile de Kızıldeniz'e bağlanmaktadır - sayesinde dünyanın doğusunu ve batısını birleştiren ticaret yolları üzerinde yer almaktadır. Bu sayede Ortadoğu, Hint ve Pasifik okyanuslarından Avrupa'ya enerjinin ve ticari malların taşınmasında çok önemli bir konumdadır (Duman, 2021; Ozan, 2019; Şemşek, n.d.; Yaycı, 2012).

Ayrıca transit deniz taşımacılığında stratejik bir öneme sahip olan Kıbrıs adasının Doğu Akdeniz bölgesinde yer alması bölgenin önemini daha da artırmaktadır.

Dünya denizlerinin sadece %1'ini kapsayan Akdeniz bölgesinde küresel deniz taşımacılığının %15'ini gerçekleştirmektedir (WWF, 2021). Muazzam bir uluslararası deniz ticareti ve enerji akışının gerçekleştiği Akdeniz bölgesinde Doğu Akdeniz bir lokomotif görevi üstlenmektedir (Gürçan, 2021). Hint Okyanusu ve Kızıl Denizi Doğu Akdeniz'e bağlayan Süveyş Kanalında 24 Mart 2021'de kum fırtınası nedeniyle The Ever-Given adlı yük gemisinin karaya oturması, Süveyş kanalının küresel nakliye ve tedarik hatları için kritik öneme sahip olduğunu bir kez daha vurgulamıştır. Küresel ticaretin yaklaşık %12'si ve küresel konteyner trafiğinin %30'u, Dünya petrolünün tahmini olarak %7-10'unun ve sıvılaştırılmış doğal gazın %8'inin transferi Süveyş Kanalından sağlanmaktadır (New Zealand Embassy in Cairo, 2021; United Nations

Conference on Trade and Development, 2021).

Sanayi devrimlerinden sonra enerji ihtiyacının artmaya başlamasıyla birlikte 19. yüzyılın sonundan başlayarak dünya enerji kaynakları paylaşımında hidrokarbon kaynaklı kıyasıya bir yarış başlamıştır. Bu yarışta Orta Doğu gibi petrol zengini coğrafyaların kontrol altında tutulması, bölgedeki petrolün dünya pazarına ulaştırılması ve Avrupalı büyük güçler açısından enerjinin temel motivasyon haline gelmesiyle birlikte Doğu Akdeniz'e yönelik bölge dışı aktörlerin ilgisi giderek artmıştır (Gibson, 2019). İkinci Dünya Savaşı boyunca hem Ortadoğu ve Kuzey Afrika hem de Kafkas petrolüne coğrafi yakınlığı ile Mihver devletlerin ilgisini üzerine çeken Doğu Akdeniz, Soğuk Savaş döneminde ise NATO'nun güney kanadının savunulmasında etkin rol oynamıştır.

Büyük uluslararası petrol firmalarının ihaleler yolu ile bölgede devam ettikleri sondaj çalışmaları ve son 20 yılda bölgede keşfedilen hidrokarbon rezervleri, Doğu Akdeniz enerji jeopolitiğinde

dengeleri değiştirerek yeni bir rekabet alanının oluşmasına yol açmıştır (Özekin, 2020). Keşfedilen enerji kaynaklarının çıkarılması konusunda bölge ülkelerinin attığı adımlar, yaptıkları ihaleler ve anlaşmalar, kıta sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ilanları sondaj çalışmalarını hızlandırmıştır. Ancak deniz yetki alanlarının paylaşımı konusundaki anlaşmazlıklar, kaynakların paylaşımı konusunda ihtilaflara ve bölgesel krize yol açabilecek gelişmelere neden olmuştur. Bu durum özellikle Türkiye ve diğer bölge ülkeleri adına kırılgan bir zemin oluşturarak bölgesel güvenliği de tehdit etmektedir. (Gürcan, 2019; Gürcan, 2021).

Keşfedilen enerji kaynaklarının bölgesel işbirliklerini teşvik etmesi beklenirken, bölgesel ihtilafları şiddetlendirdiği açıkça görülmektedir.

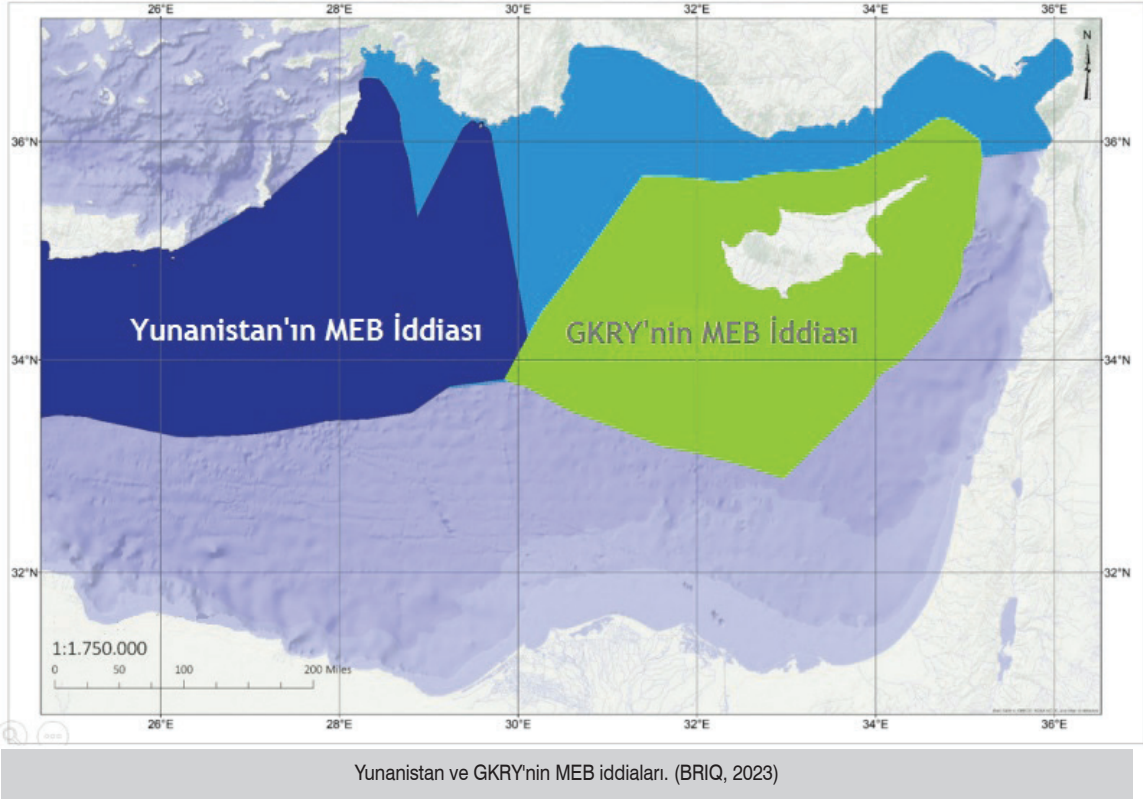
Doğu Akdeniz'deki Değişen Jeopolitik Dinamikler

Doğu Akdeniz'de keşfedilen enerji kaynaklarının bölge ülkeleri ve bölgesel güvenlik için büyük bir fırsat mı yoksa büyük bir tehdit mi olduğu hala belirsizdir. Başlangıçta keşfedilen enerji kaynaklarının bölgesel işbirliklerini teşvik etmesi beklenirken, bölgesel ihtilafları şiddetlendirdiği açıkça görülmektedir. Akdeniz'e kıyısı olan devletler arasında münhasır ekonomik bölgelerin tespiti ve Kıbrıs sorunu gibi konularda bir uzlaşma zemini oluşturması beklenen enerji kaynakları, beklenilenin tam aksine mevcut sorunları daha da derinleştirdi. Ayrıca bölgesel güvenlik

kompleksinin oluşmasına katkı sağlaması ve ekonomik ortaklıkları teşvik etmesi beklenirken bölgesel işbirlikleri politik ve askeri ittifaklara evrilmeye başladı. Akdeniz'deki rekabet jeopolitik hal almaya devam ediyor ve bölgede hızla artan belirsizlik ve bölgesel askerileşme yarışı açık çatışma riskini de beraberinde getiriyor.

Bölgedeki güvensizlik ve istikrarsızlık ortamının daha da şiddetlenmesine yol açan gelişmeler ise şunlardır: Bölgede keşfedilen enerji kaynakları konusunda yaşanan ihtilaf, deniz sınırlandırma anlaşmazlıkları, Kıbrıs sorunu, Türkiye-Yunanistan arasında yeniden gündeme gelen adalar sorunu, Suriye'deki savaş, İsrail-Lübnan sınır çatışmaları, bölgesel ihtilafların şiddetlenmesi, bölgenin hızla askerileşmesi, bölgesel siyasi belirsizlikler, Türkiye'ye yönelik bölgesel kuşatma algısının oluşması ve bu kuşatılmışlık algısına tepki olarak Türkiye'nin Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) altındaki yeni dış politikası (Bilgin, 2012; İşeri & Bartan, 2019; Paikin & Rose, 2021; Stergiou, 2019; Tagliapietra, 2013; Tziarras, 2019). Ancak Türkiye'nin yayılcı politika uyguladığı ve Ankara'nın Mavi Vatan Doktrini ile Karadeniz ve Süveyş kanalı üzerindeki ticaret yollarını kontrol etmeye çalıştığı algısı yaratılmaya çalışılmaktadır.

Günümüz Doğu Akdeniz jeopolitiğinde ve bölgesel güvenlik kompleksinin şekillenmesinde rol oynayabilecek dört dinamik unsur ön plana çıkmaktadır (Tziarras, 2021, p. 5). Bunlardan birincisi bölgede keşfedilen enerji kaynaklarıdır. Doğu Akdeniz'de son zamanlarda devam eden hidrokarbon keşifleri, bölgedeki değişen jeopolitik ve güvenlik dinamiklerinin ana itici güçleri arasındadır. Ayrıca bölgesel ekonomiler için de itici güç oluşturabilir.

Bu konu birçok uzman ve yazar tarafından da çokça tartışılmıştır (Adamides & Christou, 2015; Gürel et al., 2013; Proedrou, 2012; Tziarras, 2016, 2018). Şimdiye kadar keşfedilen enerji kaynakları sınırlı ve küresel ölçekte oyun değiştirici bir miktar değil ama yine de Akdeniz'in hidrokarbon rezervi kayda değerdir. Ancak unutulmamalıdır ki başlangıçta siyasi çatışmaların ve bölgesel sorunların çözümü için bir fırsat olarak görülen bu enerji kaynakları, bölgesel istikrara katkıda bulunmak yerine çatışmaları daha da derinleştirmiştir.

İkincisi ise jeopolitik antagonizmalar ve yeni güç dengeleridir (Tziarras, 2021, pp. 6–7). Enerji, Doğu Akdeniz'deki hem geleneksel hem de daha çağdaş jeopolitik rakipler arasında

başka çekişme noktası haline geldi. Türkiye'nin Kıbrıs ve Yunanistan'la yaşadığı tarihi sorunların yanı sıra bölgedeki diğer devletlerle bozulan ilişkileri de jeopolitik antagonizmaları şiddetlendirmiştir. Türkiye'nin bölge ülkeleriyle yaşadığı sorunlar ve konjonktürel ilişki dalgalanmaları, bunun yanı sıra diğer bölge ülkelerinin ortak ekonomik ve enerji çıkarları nedeniyle daha da yakınlaşarak Türkiye'ye karşı bölgesel işbirliklerinden dışlayıcı girişimlerde bulunmaları bölgesel dinamikleri tetiklemiştir. Türkiye'nin bölgesel işbirliklerinden dışlanmaya çalışılması ve ekonomik zeminde şekillenen bu pragmatik ittifakın askeri tatbikatlar ve benzeri girişimler üzerinden askeri alanda yansımaları Türkiye'nin jeopolitik kuşatılma ve tehdit

algısını şiddetlendirmiştir (Akbaşır & Savaş, 2021; Özekin, 2020; Yılmaz, 2020). Bu durum Türkiye'nin dış politikasında caydırıcılık diplomasının giderek artmasına ve bölgesel gerilimi daha da tırmandırarak kısır bir döngü yaşanmasına neden olmaktadır.

Kara kışı bekleyen Avrupa Birliği ülkeleri enerji krizini aşabilmek için ilgilerini tekrar Doğu Akdeniz'e yöneltmiştir.

Üçüncüsü ise dış güçlerin bölgeye artan ilgisidir. ABD, Fransa, İtalya ve Katar şirketlerinin Kıbrıs, İsrail ve Mısır kıta sahanlıklarında bulunan doğalgaz kaynaklarına yatırım yapmasıyla birlikte bölgesel düzeydeki çekişme uluslararası boyuta taşınmıştır. Ayrıca Amerikan, Rus, İngiliz ve Fransız donanmalarının bölgedeki askeri varlığı Doğu Akdeniz jeopolitiğinde çok boyutlu küresel bir sorunsala yol açmıştır (Demiryol, 2020; Lika, 2020). Sahip olduğu kaya gazı rezervleri ile dünyanın en büyük doğal gaz üreticisi olan ABD ise sahip olduğu doğalgazı LNG yöntemi ile Avrupa dahil dünyanın birçok yerine ihraç etmek ve bölgedeki askeri ve istihbari faaliyetlerini sürdürmek istiyor (Kedikli & Çalağan, 2017). Kara kışı bekleyen Avrupa Birliği ülkeleri ise enerji krizini aşabilmek için ilgilerini tekrar Doğu Akdeniz'e yöneltmiştir. İngiltere ise Kıbrıs adasındaki garantör statüsü, askeri istihbarat topladığı Kıbrıs adasındaki üstleri ve İngiliz BP şirketi ile bölgede aktif rol oynamaktadır. Çin ise son zamanlarda iddialı Bir Kuşak Bir Yol Girişimi (BRI) çerçevesinde Doğu Akdeniz'e

olan ilgisini artırmıştır (Gürcan, 2021).

Dördüncüsü ise bölge jeopolitiği ve güç dengeleriyle ilişkilendirilen ve geleneksel güvenlik kaygılarının ötesine geçen yeni insan güvenliği zarurietidir. Milli devletleri anti-demokratik bulan küresel güçler, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da milli devletlerin yıkılarak yerlerine dışarıdan yönetilebilen mezheplere, etnik kökenlere ve mikro milliyetçiliğe dayalı küçük yeni devletlerin kurulmasını desteklemiştir (Özdemir, 2020; Tziarras, 2021). Libya, Irak ve Suriye dış müdahale ile bölünmüş ve bölgedeki diktatör yönetimlerin devrilmesinden sonra etnik kökene ve mezhebe dayalı yerel yönetim ve iktidar savaşları başlamıştır. Bölgedeki ve dünyadaki önemli aktörlerin yangını söndürmek yerine bu soruna taraf olmaları bölgede otorite boşluğu yaratmıştır. Bu boşlukta ise ortaya çıkan İŞİD vahşeti çok büyük bir insani krizin yaşanmasına neden olmuştur (Gürcan, 2020; Karbuz, 2021). Ortadoğu bölgesinde yaşanan gelişmeler ve yansımaları başta Libya, Mısır, Irak, Yemen, Lübnan ve Suriye olmak üzere birçok Arap ülkesinde büyük ekonomik, sosyal, güvenlik ve insani sorunlara yol açmıştır (Acer, 2019; Kansu, 2020). Ayrıca Taliban'ın Afganistan'da kontrolü ele geçirmesiyle yeni bir insani kriz daha yaşanmıştır. 2010'ların ortalarından bu yana, ulusal güvenlikle de bağlantılı olan insani güvenlik sorunları, uluslararası tartışmaların ve işbirliği çabalarının merkezi haline geldi. Doğu Akdeniz bölgesi de bu insani güvenlik sorunundan en çok acı çeken bölgelerden biridir. Bölgedeki sıcak çatışmalar, savaşlar, siyasi istikrarsızlık, tarihi çözülememiş siyasi ve diplomatik sorunlar, terör, bölgesel silahlanma ve mülteci krizi gibi sorunlar bölgesel güvenliği tehdit etmektedir.

1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi.
(Hukuk Ansiklopedisi, 2019)

Türkiye- Yunanistan Gerilimi ve Bölgesel Yansımaları

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bölgesel güvenlik teorisinde bölge tek bir sistem olarak incelenmelidir. Bölge tarihi, kültürel ve ekonomik anlamda bir geçiş noktasıdır. Kültürel anlamdaki farklılıklar, din farklılıkları, yaşanan tarihsel çatışmalar ve kronikleşmiş sorunlar bölge devletleri Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinin günümüz tarihinde de zaman zaman gerilmesine, hatta çatışma ihtimalinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Güvenlik kompleksi anlayışında gerginliğin ve çatışma ihtimalinin nedenlerini anlamak için incelememiz gereken belirli başlı konular vardır. Bunlar; bölge güvenlik kompleksinin coğrafi koşulları, tarihsel dost-düşman algısı, bölgenin egemenlik statüsü, jeopolitik korku ve tehdit faktörleridir. Bu başlık altında coğrafi açıdan

Adalar Denizi'nde yaşanan Türkiye-Yunanistan gerilimini ele alacağız.

1800 kadar kara parçası Adalar Denizi'nde yer almaktadır (Mansel, 2004, p. 3). Sadece 24 tanesi 100 km kareden büyüktür. Toplam kara parçalarının yaklaşık yüz tanesinde yerleşim vardır. Bu adaları incelemek açısından 3 grupta inceleyebiliriz:

a) 24 Nisan 1830 Yunanistan'ın Osmanlı Devletinden bağımsızlığı ile Yunanistan tarafına egemenliği devrolunan adalar,

b) 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması ve 1947 Paris Antlaşması ile Yunanistan'a askerileştirmeme karşılığı (gayri askeri statü) devrolunan adalar,

c) Egemenlik hakkı uluslararası antlaşmalarla belirlenmemiş olan ada, adacık ve kayalıklar (Fuat, 2013, p. 53).

Adalar Denizi'ndeki statüsü uluslararası antlaşmalarla belirlenmemiş adalar geçmiş

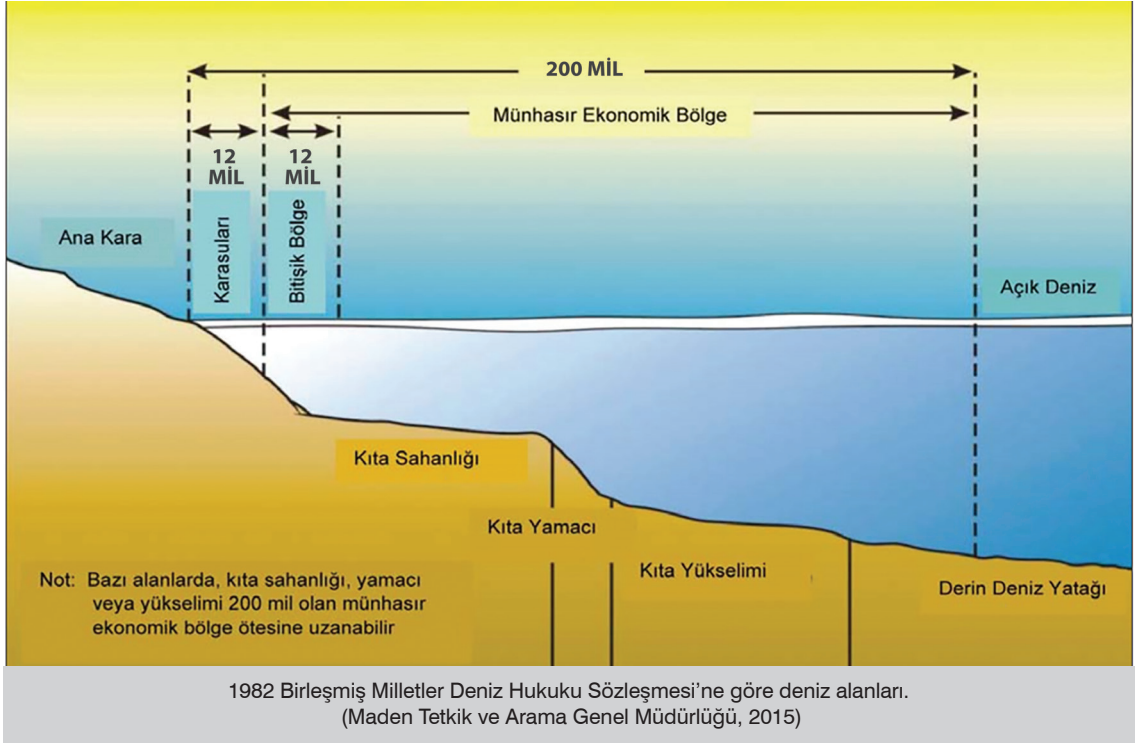
dönemden günümüze kadar belirsizlik halinde kalmıştır. Askerî açıdan önemini yanı sıra Akdeniz ve Adalar Denizi'nde hidrokarbon rezervleri buluşu bu adaların önemini arttırmaktadır. Lozan Antlaşması sonrası statüsü belirlenmeyen adalarda Yunanistan Lozan Barış Antlaşması'nın 16. Maddesine dayanarak (Ferudun, 2009, p. 86) Türkiye'nin ismi verilmeyen tüm adalardaki egemenlik haklarından feragat ettiğini iddia ederken, Türkiye adaların egemenliğinin devredilmediğini ve adalarda tam hak sahibi olduğunu belirtmektedir. Türkiye bu adalardan vazgeçmiş değildir. Yunanistan'ın aynı zaman da 1932 Türk-İtalyan Teknisyenler Zaptı'nın uluslararası bir antlaşma olduğunu iddia ederken Menteşe Bölgesi'ndeki tüm adalardan Türk tarafının feragat ettiğini söylemektedir. Türkiye ise bunun uluslararası bağlayıcılıktan tescil, imza, onay ve yürürlüğe girme koşulları açısından bir antlaşma sayılmadığını belirtmektedir (Ferudun, 2009, p. 60).

Adalar Denizi'ndeki ada ve kayacıkların statüsü hakkındaki belirsizlik Kıta sahanlığı ve MEB sınırları konusunda egemenlik anlaşmazlıkları ortaya çıkarmaktadır. "Kıta Sahanlığı" kavramı ilk kez Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Truman'ın 1945 yılında yazdığı bildiride hukuki bir kavram olarak ortaya çıkmıştır (Ertuğrul, 2017a, p. 42). Sonrasında 1958 Cenevre Sözleşmesi'nde kıta sahanlığı şartları belirlenmiş ve derinliği 200 mile kadar olan sularda kıyı devletlerinin hak sahibi olduğu, deniz ve deniz tabanındaki her şeyin kıyı devletine ait olduğu belirtilmiştir (Gökdemir Işık, 2009). 1958 Cenevre Sözleşmesi yerini 1982 BMDHS'e bırakmıştır. Türkiye her iki antlaşmayı da imzalamamıştır. Deniz Hukuk'unda kıta

sahanlığı sınırlarının belirlenmesinde en önemli ilke hakların eşit, tarafsız şekilde belirlenmesi gerekliliğidir. Adalar Denizi'nde adaların kıtaya yakınlığı üzerinden eşit bir çözüm şu an için mümkün görünmemektedir. Çünkü adaların birçoğu Yunanistan'dan çok Türkiye'ye yakındır. Yunanistan'ın taraf olduğu 1982 BMDHS devletler kara sularının 12 mil ile sınırlandırılması konusunda anlaşmıştır (Ertuğrul, 2017b). Yunanistan bu sözleşmeye dayanarak kara sularını adalarında kıta sahanlığı ve MEB hakları olduğunu iddia ederek 12 mile çıkarmak istemektedir. Lakin Yunanistan'ın kara sularını 12 mile çıkarması demek, Adalar Denizi gibi yarı kapalı bir denizde Türkiye'nin egemenlik haklarına saldırı anlamına gelmektedir. Zira uluslararası hukuka göre karşılıklı kara suları sınırlarında iki devletin de mutabık olması gerekmektedir. Hiçbir devletin, diğer devletin açık denize ulaştığı münhasır ekonomik bölgeyi kesme hakkı yoktur. Bu durum hem 1958 Cenevre Sözleşmesi'nde hem de 1982 BMDHS'deki açık denizlere ulaşma hakkını korumasından dolayı ileri gelir (Mengi, 2008).

Türkiye-Yunanistan Çekişmesinin Süreci

Lozan Barış Antlaşması'na göre Türkiye Anadolu'ya 3 mile kadar yakın adaların egemenlik sahibidir (İnce, 2013, p. 121). Yukarıda da belirttiğimiz gibi ismi geçmeyen adaların ada, adacık ve kayalıkların egemenlik hakkı konusunda bu antlaşmada bir statüko belirlenmemiştir. 17 Eylül 1936 tarih ve 230 sayılı "Yunanistan Karasuları Hududunun Tespiti Hakkında Kanun" (Özman, 1988) ile Yunanistan, uluslararası hukuka aykırı olarak kara sularını 3 milden 6 mile çıkardığını tek taraflı olarak

beyan etmiştir. Buna cevaben 1964 tarih ve 476 Sayılı Karasuları Kanunu (Kanunlar, 1964, p. 49) ile kara suları 6 mile çıkarılmıştır. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Antlaşması'nı Yunanistan'ın imzalaması ve 12 mil iddialarının gündeme gelmesi ile 20 Mayıs 1982 tarih ve 2674 Sayılı Karasuları Kanunu ile Türkiye karasuları hakkındaki görüşünü yenilemiştir. Kanuna göre:

“Madde 1 – Türk karasuları Türkiye ülkesine dahildir. Türk karasularının genişliği altı deniz milidir. Cumhurbaşkanı, belirli denizler için, o denizlerle ilgili bütün özellikleri ve durumları göz önünde bulundurmak ve hakkaniyet ilkesine uygun olmak şartıyla, altı deniz milinin üstünde karasuları genişliği tespit etmeye yetkilidir. Madde 2 – Türkiye ile kıyıları bitişik veya karşılıklı olan Devletler arasında karasuları anlaşma ile sınırlandırılır.

Bu anlaşma bölgenin bütün ilgili özellikleri ve durumları göz önünde bulundurularak, hakkaniyet ilkesine göre yapılır. Madde 3 – Karasularının genişliği, Cumhurbaşkanınca tespit edilecek esas hatlardan itibaren ölçülür. Madde 4 – Esas hatların kara tarafında kalan sular ve körfez suları, Türk iç sularıdır. Daimî liman tesisleri kıyının bir parçası sayılır ve bu tesislerden en açıkta olanlarının kara tarafında kalan sular ve dış limanlar iç sulara dahildir” (İncekaş, 2021; Karasuları Kanunu, 1982, p. 338).

1 Haziran 1995 yılında Yunan Parlamentosu Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni onaylamıştır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, sözleşmede geçen "Bir ülkenin kara suları azami 12 mildir" ifadesine istinaden Ege karasuları sınırını ileri bir tarihte 12 mile çıkaracağını açıklamasının

ardından 8 Haziran 1995 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bir deklarasyon yayınlamıştır (Yücel, 2010, p. 91). Deklarasyonda belirtildiği üzere “Yunanistan, son olarak, Deniz Hukuku Sözleşmesinin, esas itibarıyla açık denizler ve okyanuslar için belirlenmiş bazı hükümlerinden yararlanarak, karasularını 12 mile çıkarmak isteğini ortaya atmıştır. Bu durum gerçekleştiği takdirde, Yunanistan, Ege Denizinin yaklaşık yüzde 72'sini egemenliği altına sokmuş olacaktır. Bir yarımada olan Türkiye'nin, dünya denizlerine ve okyanuslarına Yunan karasularından geçerek ulaşmasına yol açacak böyle bir durumu kabul etmesi asla düşünülemez.

Barışçıl bir biçimde Lozan'daki dengeleri korumaya çalışan Türkiye'ye karşı, denizler üzerindeki hakimiyetini genişletmek adına agresif tutum sergileyen bir Yunanistan görmekteyiz.

Türkiye'nin, Ege'de hayati menfaatları vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yunanistan Hükümetinin Lozan'la kurulmuş dengeyi bozacak biçimde Ege'deki karasularını 6 milin ötesine çıkarma kararı almayacağını ümit etmekle birlikte, böyle bir olasılık durumunda, ülkemizin hayati menfaatlarını muhafaza ve müdafaa için, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, askerî bakımdan gerekli görülecek olanlar da dahil olmak üzere, tüm yetkilerin verilmesine ve bu durumun Yunan ve dünya kamuoyuna dostane duygularla duyurulmasına karar vermiştir” (Tezkereler ve Önergeler, 1995, p. 136).

Akabinde kamuoyunda “Kardak Krizi”

olarak bilinen kriz ortaya çıkmıştır. 25 Aralık 1995'te “Figen Akat” adlı Türk gemisi Kalimnia adasına yakın Kardak kayalıklarına oturmuştur (Berberakis, 2021). Statüsü belirlenmeyen kayalıklardan olan bu kayalıkta Yunan Sahil Güvenliği yardım teklif etmiş, gemi ise kayalığın Türk karasularında olduğunu belirterek Türk Sahil Güvenliğinden yardım istemiştir. Gemi karşılıklı bilgilendirmeden sonra 28 Aralık'ta ülkelerin diplomasi trafiği sonucu 2 Yunan Römorku tarafından Türk limanlarına getirilmiştir. Lakin 25 Ocak 1996'da Kalimnos'taki milliyetçi bir Yunan Papazın kayalıklara Yunan bayrağı dikmesi sebebiyle 30 Ocak'ta askeri çatışma riskini hat safhaya çıkaracak karşılıklı askeri hamleleri de beraberinde getirmiştir. 31 Ocak'ta ABD Başkanı Bill Clinton'ın devreye girmesi ile “No flags, No ships, No troops” formülü uygulanmıştır. Bu formüle göre bayraklar, gemiler ve askerler geri çekilecektir (Berberakis, 2021; Koulizakou, 2017).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Yunanistan ile Adalar Denizi'nde yaşanan sorunları 5 başlığa ayırmıştır: “ a) karasuları ve kıta sahanlığı ile bu alanların sınırlandırmalarını da kapsayan deniz yetki alanları, b) Ege sorunlarının bir diğeri 1923 Lozan Antlaşması, 1947 Paris Antlaşması ve konuya ilişkin diğer uluslararası belgeler çerçevesinde Doğu Ege Adaları'nın silahsızlandırılmış statüsü, c) bazı coğrafi formasyonların yasal statüsü, d) Yunanistan'ın uluslararası hukuka aykırı olarak ulusal hava sahasının 10 deniz mili genişliğinde olduğunu iddia etmesi ve Uçuş Bilgi Bölgesi (FIR) sorumluluğunu istismar etmesi ve e) Arama Kurtarma Faaliyetleri (SAR)” (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, n.d.).

Krizi Tetikleyen Son Gelişmeler

Barışçıl bir biçimde Lozan'daki dengeleri korumaya çalışan Türkiye'ye karşı, denizler üzerindeki hakimiyetini günden güne genişletmek adına agresif tutum sergileyen bir Yunanistan görmekteyiz. Türkiye'nin kısa vadeli uluslararası bir güç olmasından endişe duyan, sadece Ege ve Doğu Akdeniz'de değil ortak denizlerde de Türkiye'nin gücünün arttığının farkında olan Yunanistan ABD'nin ve bazı AB ülkelerinin de desteği ile provakatif eylemlerine devam etmektedir (Çaylak, 2022; Milliyet, 2022; Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, n.d.). Adaların statükosu, aidiyeti, silahlandırılması ve Kıbrıs sorunu gibi konular üzerinden uluslararası kamuoyu oluşturma çabası içerisinde olan Yunanistan, yapmaya devam ettiği provakatif eylemler, açıklamalar ve bölgesel düzeyde ticari,

ekonomik, askeri ve enerji işbirlikleri üzerinden ayrıştırıcı ve dışlayıcı bir siyaset izlemektedir (Akbayır & Savaş, 2021; Özekin, 2020; Yılmaz, 2020).

Doğu Akdeniz'de karşılıklı MEB sınırları uluslararası kamuoyuna göre daha tam olarak belirlenmemiştir. Yunanistan'ın gerek adalar gerekse garantörü olduğu GKRK üzerinden bölgede kabul ettirmeye çalıştığı bir hakimiyet alanı söz konusudur. Bu hakimiyet alanı çerçevesinde Doğu Akdeniz'de ilk sorun 2003 yılında GKRK'nin Mısır ile deniz alanlarının belirlenmesi anlaşması ile ortaya çıkmıştır (Kökyay, 2021). Doğu Akdeniz'de ikili antlaşmalarla ülkeler karşılıklı MEB sınırlarını oluşturma antlaşması imzalarsa da bu tüm bölge ülkeleri açısından kabul edilmeyebilir (Acer, 2021, p. 21). Bölgesel güvenlik anlayışı bize bölgenin bir bütün olarak analiz edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bölgede her

ülkenin kabul etmediği durum bölgesel güvenlik kompleksi anlayışına karşılıklı güven ve işbirliğine zarar vermektedir. Bölge ülkeleri açısından Mısır-GKRY (2003), GKRY-Lübnan (2007), İsrail-GKRY (2010) ve Mısır-Yunanistan (2020) deniz sınırı antlaşmalarına Türkiye resmi olarak itiraz etmiş, Türkiye-Libya arasında imzalanan (2019) antlaşmaya ise Yunanistan-Suriye ve Mısır itiraz etmişlerdir (Acer, 2021, p. 21).

Sevilla Haritası

Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs arasındaki Doğu Akdeniz'deki MEB anlaşmazlığının çözümü için 2001 yılında Sevilla Üniversitesi'nden Profesör Juan Luis Suarez de Vivero tarafından Avrupa Birliği'nin talebiyle hazırlandığı iddia edilen Sevilla Haritası, Yunanistan'ın Ege Denizi ve Akdeniz'deki deniz yetki alanları konusunda iddialarına temel teşkil etmek amacıyla hazırlanmıştır. İkinci bir Sevr Antlaşması niteliği taşıyan bu harita Türkiye için hiçbir anlam ifade etmemektedir (Gürdeniz & Yayıcı, 2020; Önder & Kılıç, 2021, p. 58). AB yetkilileri Sevilla haritasının AB tarafından hazırlanmadığını açıklamıştır. Her ne kadar ABD'nin Ankara Büyükelçiliği tarafından Sevilla haritasının "hukuki statüsünün olmadığı, deniz yetki alanlarının uluslararası hukuk gereğince ilgili devletler arasında varılan mutabakatla karara bağlanması gerektiği ve Avrupa Birliği'nin de Sevilla haritasını hukuki bağlayıcılığı olan bir belge olarak değerlendirmeye" belirtilmiş olsa da Yunanistan bu harita üzerinden iddialarını sürdürmeye ve uluslararası kamuoyu oluşturmaya devam etmektedir (BBC News Türkçe, 2020; Çetin, 2020; Önder & Kılıç, 2021, p. 60).

Yunanistan tezlerini savunan haritada Yunan adalarının kıta sahanlığına sahip olduğu ve MEB oluşturabildiği önermesi vardır. Buna dayanarak

Yunanistan, Girit Adasından başlayarak Çoban, Kaşot, Rodos ve Meis adalarını deniz sınırları olarak belirlemiştir. Türkiye'ye 2 km, Yunan anakarasına 580 km uzaklıktaki ada orta yay olarak kabul edilmiştir (Türkeş, 2021, p. 24). Bu hattı kıyı kabul ederek Yunanistan, Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de dar bir alana hapsetmeye çalışmaktadır. Bu harita ile Türkiye 104 bin km kare hakkının gasp edilmeye çalışılıp, sadece 41 bin km kare ile yetinmesini amaçlamaktadır (Çetin, 2020; Kadan, 2020).

Meis Adası'nın orta hat kabul edilmesinde eşitlik ve hakkaniyete zarar veren kabul edilemez yaklaşımlar vardır. Zira birincisi, uluslararası kabul gören anlayış "Kıta, deniz alanına hakimdir" anlayışıdır. Uluslararası hukukta aksine bir karar görülmemiştir (Türkeş, 2021, p. 99). İkincisi, Uluslararası Adalet Divanı kararlarına göre "Ters hatta kalan ters taraftaki adalar, bağlı buldukları devlete değil, diğer devletin anakarasına yakın olan adalardır" (Kütükçü & Kaya, 2016, p. 87). Adalar Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan arasında bir orta yay çizildiğinde kıta sahanlığı oluşturduğu iddiasında bulunan adalar Türkiye'ye yakın tarafta kalmaktadırlar. Bu adaların kıta sahanlığının olduğu iddiası uluslararası hukuk normları ile bağdaşmamaktadır (Türkeş, 2021). Ters hatta kalan adalar karasuları dışında kıta sahanlığına sahip olamaz ve herhangi bir sınırlandırma oluşturamaz (Gökdemir Işık, 2009; Mengi, 2008; Özman, 1988). Uluslararası Hakem Mahkemesi'nin İngiltere ile Fransa arasındaki Jersey, Guernsey, Alderney, gibi Kanal Adaları (Channel Islands) hakkındaki kararı da bunun için bir örnektir (Sali, 2022, p. 50; Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic (UK, France), 1977).

Mavi Vatan Haritası (Yaycı, C., 2020)

Üçüncüsü, bu harita Türkiye'nin açık denizlere ulaşma hakkını engellemektedir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Uluslararası Deniz Hukuku'na göre denize kıyısı olan ülkelerin açık denizlere ulaşma hakkı engellenemez. Sevilla Haritası ve Yunanistan tezleri ise Türkiye'yi Antalya ve İskenderun limanlarına hapsedmekte ve açık denizlere ulaşmasını engellemektedir (Türkeş, 2021, p. 99).

Sevilla haritasının Türkiye'nin haklarını gasp ettiğine yönelik bir açıklamada uzmanlığı Orta Doğu ve Kuzey Afrika olan ve İspanya'daki Navarra Üniversitesi'nde Profesör olan Michael Tanchum'dan gelmiştir. Foreign Policy dergisine yazdığı makalesinde Türkiye'nin Sevilla haritasına

karşı çıkmakta haklı olduğunu belirten Tanchum, "Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni (BMDHS) imzalamamış olması nedeniyle Yunanistan'a ve Güney Kıbrıs'a karşı dava açmadığını ve iddialarını yasal zemine dayandıramadığını" belirtmiştir (BBC, 2020; Tanchum, 2020).

Mavi Vatan Doktrini

Atatürk'ün Çanakkale Savaşı sırasında "Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum" sözünden esinlenerek ana vatani savunmanın Mavi Vatan'da başlaması gerektiğini savunan Cem Gürdeniz, ilk defa bu kavramı 14 Haziran 2006 tarihinde düzenlenen Ka-

radeniz ve Deniz Güvenliği konulu sempozyumda kullanmıştır. Cem Gürdeniz tarafından çizilen bu kavram herhangi bir jeopolitik sorun olduğunda Türkiye'nin alıp inceleyeceği bir reçete olarak tanımlanmıştır. “Bir asır önce vatanımızı parçalamayı hedefleyen Sevr anlaşmasını nasıl yırtıp atmışsak bugün de Mavi Vatanı aynı kararlılıkla koruyacaklarını” belirten Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 2020 yılında yapılan Doğu Akdeniz konulu sempozyumda İstanbul ve Marmara Üniversitesi'ne çağrıda bulunarak İspanya'nın Sevilla haritasına karşılık bir harita yapılması talimatı vermiştir. İstanbul Üniversitesi tarafından yayınlanan Tümamiral Cihat Yayıcı tarafından hazırlanan “Mavi Vatan “Bir Harita Bir Doktrin” Türkiye'nin Denizlerdeki Misak-ı Millisi” başlığıyla kitap olarak yayınlanan harita, Türkiye'nin deniz alanlarına yönelik olarak başlattığı seferberliğin yansıması olarak gösterilmektedir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yayınladığı bir mesajda “Mavi Vatan'ı savunmanın ne kadar önemli olduğunun bilinciyle denizlerimizdeki hak ve menfaatlerimizi korumaya, güçlü bir irade ve sarsılmaz bir inançla devam etmekteyiz” ifadeleriyle Türkiye'nin resmi tezinin Mavi Vatan doktrini ile yansıtıldığını vurgulamıştır (Gürdeniz & Yayıcı, 2020; Yayıcı, 2022).

“Adalar Denizi sorunu yoktur. Yunanistan'ın talepleri vardır”

Ortadoğu enerji nakil hatlarının ve Doğu Akdeniz gazının Türkiye'yi bypass ederek Yunanistan üzerinden Avrupa'ya taşınma planları, enerji aktarma merkezi olma iddi-

asındaki Türkiye için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Aynı zamanda Türkiye'nin açık denizlere ulaşmasının engellenmesi, İskenderun Limanı'ndaki Donanmanın Çanakkale Boğazına kadar gidebilmesi bile Sevilla Haritası ile ancak Yunanistan'ın iznine tabii olması bir ulusal güvenlik sorunudur ve bu durum Türkiye için kabul edilemez. Yurtdışındaki temsilciliklerine gönderdikleri 1923 Lozan ve 1947 Paris anlaşmaları statükoşuyla başlayan, 1972 ve 2022 yılları arasındaki döneme ait 16 farklı haritayla Türkiye karşıtı lobcilik çalışması başlatan Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, uluslararası kamuoyu oluşturma çabasıdır. 1982 BMDHS'nin taraflarından olan Yunanistan, “devletler kara sularının 12 mile kadar çıkarabilir” maddesine ithafen Türkiye'nin taraf olmadığı bir anlaşmayı Türkiye'ye dayatmaya çalışmaktadır. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, yayınladığı haritalarda “Mavi Vatan”, “Türkiye Libya anlaşması”, “Aidiyeti ihtilafli coğrafi formasyonlar”, “Adaların gayri askeri statüsü” ve “TPAO'nun ruhsat verdiği bölgeler” gibi bir dizi görsel paylaşarak Türkiye'nin isteklerinin statükoşu altüst ettiğini, Uluslararası Hukuku ve Uluslararası Deniz Hukukunu hiçe saydığını ve Türkiye'nin bölgedeki barış ve güvenliği tehlikeye attığını iddia etmiştir (Dnews, 2022; Euronews, 2022). Ancak “hakkaniyet”, “coğrafyanın üstünlüğü”, “oransallık” ve “açık denizlere geçişi kapatmama” ilkelerine dayanılarak hazırlanan Mavi Vatan haritası bu iddiaların ötesinde yalnızca Türkiye'nin ulusal çıkarlarını, toprak ve deniz alanlarındaki egemenliğini korumak ve Yunan tezlerine karşı Türkiye'nin tezlerini resmi bir şekilde açıklamak için hazırlanmıştır (Gürdeniz, 2020; Gürdeniz & Yayıcı, 2020; Yayıcı, 2022).

ABD-Yunanistan Karşılıklı Savunma İşbirliği Anlaşması imza töreni (ABD Yunanistan Büyükelçiliği, 2021)

Mavi Vatan doktrinine göre; a) 400 Deniz Milinden az olan bölgelerde adaların değil ana karaların, kıta sahanlığı esas alınır. b) Egemenliği Yunanistan'a devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayacıkların egemenlik statülerinin belirlenmesi gerekmektedir. c) Herhangi bir bölgede "6 mil" deniz yetki alanının artırılmasına müsaade edilmemelidir. d) Gayri askeri statüde olması kaydıyla Yunanistan'a devredilen adaların silahlandırılması sonucu egemenlik haklarının devir şartının ortadan kalktığı ifade edilmektedir. e) Yunanistan'ın 6 mil deniz egemenlik alanı olmasına rağmen Talep ettiği 10 mil hava sahası iddiası uluslararası hukuka aykırıdır ve kabul edilemez (Yaycı, 2022, p. 295).

Yaycı'ya göre "Adalar Denizi sorunu yoktur. Yunanistan'ın talepleri vardır" (Yaycı, 2022,

p. 295). Bu talepler, Mavi Vatan Doktrini'ne göre ödün verilemeyecek, kabul edilemeyecek taleplerdir. Bölgesel Güvenlik anlayışına göre güvenliğin tesisi için karşılıklı anlaşma esastır. Yunanistan tarafından talep edilen olguların kabul görmesi ve verilebilecek herhangi bir ödün Türkiye için ciddi bir ulusal güvenlik sorunu ve bölgesel güvenlik kompleksi içinde hayati bir güvenlik zafiyeti yaratacaktır.

Bölge Dışı Aktörlerin Bölgedeki Faaliyetleri ve Bölgesel Güvenlikte Oluşan Çatlaklar

Yukarıda da belirttiğimiz üzere Adalar Denizi ve Doğu Akdeniz'de Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilere birçok devletin, bölgesel ve bölge dışı aktörün müdahil olduğunu, hatta

zaman zaman da taraf olduğunu görmekteyiz. Bu müdahil ve taraf olma durumu zaman zaman bölgedeki gerilimi artırdığı gibi uzlaşma zemininin oluşmasına da zarar vererek bölgesel güvenliğin tesisinde karşılaşılan sorunların çözümüne katkı sağlamaktan çok daha derin hasarlar vermektedir.

AB tarafsız bir arabuluculuktan ziyade, Yunanistan'ın tezlerini Türkiye'ye dikte eder biçimde ikili bir tutum sergilemektedir.

Bölgedeki askeri ve istihbari faaliyetlerini sürdürmek ve sahip olduğu doğal gazı LNG yöntemi ile Avrupa'ya satmak isteyen ABD'nin iki ülke arasında yaşanan gerilime yatıştırıcı değil kışkırtıcı bir yaklaşımla müdahil olduğunu belirtebiliriz. Yunanistan ve ABD arasında imzalanan karşılıklı Savunma İşbirliği Anlaşması (MDCA) ve ABD Merkez Komutanlığı'nın (CENTCOM) bölgedeki 21 ülkede 60 bin ile 70 bin arası askerini buldurması, bölgeye karşı ilgisinin açık bir göstergesidir. ABD etkisini sürdürmek, hakimiyet arayışına girebilecek veya statükoyu tehdit edebilecek bölgesel güçleri dizginleyici bir politika uyguladığını iddia etmektedir (Yegin, 2022). Fakat aynı zamanda Yunanistan'ın gayri askeri statüde olan adaları silahlandırmasına göz yummakta, hatta destek olmaktadır. Türkiye sınırına 45 km olan Dedeağaç'ta askeri üs kurması, Türkiye'yi F-35 programından Rus S-400 hava savunma platformu alması sebebiyle çıkardığını iddia etmenin akabinde, Yunanistan'a F-35 satma ihtimalinin konuşulması ABD'nin güvenlik statükosunun "şu an için" bozulmasına taraf olmamakla birlikte, Türkiye'ye sopa gösterdiği

aşıkardır (CNN Türk, 2022; Noi, 2022; Reuters, 2022). Ayrıca Rusya tehlikesini ileri sürerek Yunan Adalarına konuşlanan ABD, bölgedeki askerileşme ve sıcak çatışma olasılığını artırarak, tehdit faktörü üzerinden caydırıcılık şemsiyesi altında gerilimin daha da tırmanmasına yol açmaktadır.

Doğu Akdeniz'deki çelişkili ABD politikaları bölgesel çatışma riskini artırırken, 2021 yılında yayınlanan Türkiye raporuna dayanarak AB'nin bölgedeki tutumunu da Yunanistan tezini destekler mahiyette olduğu gözlenmektedir. AB yetkilileri, Sevilla haritasının kendileri tarafından hazırlanmadığını ve iki ülke arasındaki deniz alanının belirlenmesi ve kaynakların kullanımı konusunda yaşanan sorunun uluslararası hukuk çerçevesinde iyi komşuluk ilişkileri sağlanarak, iyi niyet, diyalog ve müzakere yoluyla çözülebileceğini açıklamış olsalar da, AB tarafından yayınlanan "Turkey 2021 Report" da, 2020 yılının ikinci yarısında ihtilafli alanlarda yaşanan gerilimi, Türkiye'nin "tahrik edici" eylemleri (European Commission, 2021, p. 2) Türkiye'nin ihtilafli alanlarda yürüttüğü sondaj faaliyetlerini "yetkisiz sondaj faaliyeti" (European Commission, 2021, p. 6) Türkiye ve Libya arasında imzalanan kıta sahanlığı mutabakatını ise "üçüncü devletlerin haklarını gasp ettiğini ileri sürerek iptal edilmesi gerektiğini" belirtmişlerdir (European Commission, 2021, p. 7). AB tarafsız bir arabuluculuktan ziyade, Yunanistan'ın tezlerini Türkiye'ye dikte eder biçimde ikili bir tutum sergilemektedir. AB'nin bu tutumunun arka planında Akdeniz ve Adalar Denizi'ni bir AB denizi haline getirme arzusu yatmaktadır. Bu arzudan aldığı cesaretle Yunanistan, Adalar Denizi'ndeki gayri askeri statüye sahip adaları da silahlandırmaya devam etmektedir (Durul, 2022).

Günümüz konjonktüründe, Suriye İç Savaşı, Rusya-Ukrayna Savaşı, OPEC+ ülkelerinin petrol tekeli, Nijerya'nın istikrarsız bir ülke olması, İsrail'in "Leviathan" gaz sahalarında çıkarılan gazın AB'ye ulaştırılması arzusu, enerji krizi yaşayan Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon rezervlerine iştahını arttırmıştır. AB'nin Rus Gazına bağımlılığını bitirmek adına Doğu Akdeniz'de, kontrolü kendi birlikleri içerisinde görmek istemedikleri bir devletin ele almasını istemedikleri aşikardır. Bu bölgesel güvenlik kompleksindeki dost-düşman tanımlamasının önemini göstermektedir. Zira Fransa, Almanya ve İtalya'nın aynı birlikte, farklı politikalar izlemesinin sebebi de aynı zaman da ulusal çıkarlarıdır. Taşınacak hidrokarbon rezervleri ve lojistik rotası stratejiktir.

Rusya ise Ukrayna savaşıyla birlikte kendisine yönelik uygulanan ağır yaptırımlara karşı kalkan olarak en büyük stratejik kozu olan enerjiyi kullanmaktadır. Rusya'nın Avrupa'ya gaz tedarik ettiği ana boru hatlarından "Kuzey Akım 1" üzerinden Avrupa'ya gaz akışını kesmesiyle ortaya çıkan enerji krizi bunu açıkça yansıtmaktadır. AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen tarafından yapılan açıklamada "Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in enerjiyi bir silah olarak kullandığı" belirtilse de Rusya kendisine uygulanan baskıya ve yaptırımlara karşı enerji kozunu kullanmaya devam edecektir (BBC News, 2022). Bu nedenle Rus gazına alternatif arayış içerisinde olan AB, farklı enerji rotalarının oluşturulması ve tedarik zincirinin genişletmesi çabası içerisinde. Bu noktada Doğu Akdeniz'in önemi daha da ön plana çıkmaktadır. Tür-

kiye'yi bölgeden dışlayarak Yunanistan ve Güney Kıbrıs üzerinden oluşturulabilecek bir rota çizilmeye çalışılsa da Rusya bölgede Türkiye'yi ön plana çıkararak bir tutum sergilemektedir.

Türkiye'nin Suriye politikasındaki yumuşama, Libya'da karşıt taraflar desteklenirken ateşkes ilan edilerek istikrar tesis edilmeye çalışılması, Ukrayna-Rusya Savaşı barış toplantılarına İstanbul'un ev sahipliği yapması ve Türkiye'nin denge politikasındaki gelişmeler, Rusya ve Türkiye ilişkilerinde yapıcı adımlar atılmasını sağlamıştır. Ayrıca AB ve ABD'nin stratejik adaların silahlendirilmesi konusundaki sessizliği, BM'de alınan Libya'ya yönelik silah ambargosunu kontrol altına almak amacıyla olduğu söylenerek ortak güvenlik ve savunma politikası (CSDP) çatısı altındaki AB askeri operasyonu olarak başlatılan İRİNİ tatbikatı (EUNAVFOR MED, 2022) ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası FETÖ terör örgütü üyelerinin ABD ve Yunanistan gibi ülkelere iltica etmesi, Türkiye'nin hali hazırda müttefik olduğu ülkelerden uzaklaşmasına sebep olmuştur.

Rusya'nın çok kutuplaşan bir dünyada stratejik doğalgaz kozunu da her zaman elinde bulundurmamak isteyeceği aşikardır. Dolayısıyla Rusya'nın bu konuda Türkiye'yi bir enerji transfer merkezi olarak destekleme arzusunda olacağı görülmektedir (Teslova, 2022). Putin'in son zamanlarda yapmış olduğu "Cumhurbaşkanı Erdoğan güçlü lider ve Türkiye güvenilir bir partner" açıklamaları Rusya'nın Türkiye'ye yönelik açık desteğini göstermektedir. Ayrıca Türkiye'ye "Avrupalı tüketiciler için Türkiye'de gaz merkezinin oluşturulması tekli-

finde bulduklarını” belirten Putin, “Türkiye'nin kendi çıkarları doğrultusunda bu teklifi kabul ettiğini” belirtmiştir (SABAH, 2022b).

Sonuç

Bölgesel Güvenlik Kompleksi anlayışına göre Türkiye'nin Yunanistan'ın tezlerini ve oluşturulmaya çalışılan uluslararası kamuoyunu tehdit olarak algılaması ve bu tehditlere yönelik siyasi ve diplomatik bir yol izlemesi akla yatkın olmaktadır. Aynı zaman Türkiye ve Yunanistan arasındaki tarihsel kargaşa, belirsizlik ve Doğu Akdeniz'de keşfedilen jeostratejik öneme sahip hidrokarbon rezervleri gibi etkenler iki ülkenin kendi çıkarlarını korumaya yönelik farklı güvenlik anlayışı benimsemesine yol açmıştır. Ancak, Buzan ve Kopenhag Okulu anlayışı ile baktığımızda Sevilla haritası ve buna dayanan Yunan tezlerinin bölgede yatıştırmadan ziyade kızıştırma politikası izlediğini gösteriyor.

Doğu Akdeniz'deki çelişkili ABD politikaları ise bölgesel çatışma riskini artırırken, 2021 yılında yayınlanan Türkiye raporuna dayanarak AB'nin bölgedeki tutumunun da Yunanistan tezini destekler mahiyette olduğunu görmekteyiz.

AB'nin kendi içerisindeki problemlere ayrı (Channel Islands Brussels Office, n.d.), Yunanistan-Türkiye arasındaki adalar sorununa ise farklı perspektiften baktığını söyleyebiliriz. Her ne kadar Sevilla haritası Avrupa Komisyonu tarafından hukuki geçerliliği olan bir belge olarak kabul edilmese de Sevilla haritası üzerinden geliştirdiği tezlerle bölgedeki gerilimin artmasına neden olan Yunan eylemlerini

desteklemektedir. Özellikle Fransa'nın başını çektiği bu destek, operasyonel olarak askeri sahaya da yansımıştır. BM Güvenlik Konseyi Karar sonucu Libya'ya uygulanan silah ambargosunun güvenliği ve kalıcı ateşkesin sağlanması için 2016 da başlatılan İRİNİ adlı operasyonun 6 ay aralıklarla komuta idaresi İtalya ve Yunanistan arasında değişmektedir. Fakat Türkiye'nin Libya'nın Ulusal Hükümeti ile imzaladığı MEB anlaşması sonucu bölgedeki gemileri denetlemek yerine, Dışişleri Bakan Yardımcısı David Schenker'in söylediği gibi Deniz Misyonu sadece Türk gemilerini denetlemekle kalmıştır.

Öte yandan Mısır, BAE gibi ülkelerin Hafter yanlısı isyancılara destekleri göz ardı edilerek bölgedeki statükonun değişmesi amaçlanmıştır (Euronews, n.d.). Bu durum Uluslararası Deniz Hukuku'nda problemlere tarafsız yaklaşma ilkesinin AB tarafından göz ardı edildiğini ve karşılıklı anlaşma ilkesi yerine istikrarın birliğin çıkarlarına yönelik sağlanmasına çalışıldığının en önemli örneğidir. Bölge ülkelerinin ilk başta Eastmed Boru Hattı denemesi ve Libya Antlaşması ile bunun bozulması da bölgesel güvenlikte Yunanistan ve destekçilerinin bir oldu-bitti arzusuna sahip olduğunu göstermektedir. Türkiye-Libya deniz yetki anlaşması sonucu Eastmed projesinin fiili olarak uygulanamayacağını anlaşılmasıyla İsrail ve Mısır gibi ülkeler, Doğu Akdeniz bölgesel kompleksinden dışlanmaya çalışılan Türkiye ile yeniden görüşmelere başlamıştır. İsrail ile 2022 yılında karşılıklı büyükelçi atamalarının tekrar başlatılması iki ülke ilişkilerinin normalleşmesi adına önemli bir adımdır.

Yunanistan'ın karasularını 6 milden 12 mile çıkarma arzusu hala devam etmektedir. Yunanistan Ta Nea Gazetesi Ekim 2022'de hükümetin Türkiye ile anlaşma zorunluluğu olmadan, kararnameyi direk çıkararak BM'ye bildirebileceğini öne sürmüş ve bunun hazırlıklarının yapıldığını belirtmiştir (Mega, 2022). Bu durum 1995 TBMM deklarasyonuna göre savaş sebebidir. Bölgesel Güvenliğin ve istikrarın direk bozulmasına etki edecek bir iddiadır. Sorunun çözümü karşılıklı diyalogdan önce Yunanistan'ın uluslararası hukuka aykırı olarak Türkiye'nin hakkını gasp edecek talepleri ve eylemlerini destekleyen, Yunanistan'a cesaret vermeye devam eden ülkelerin ve uluslararası aktörlerin uluslararası hukukun hakkaniyet ilkesine dayanarak Türkiye'ye saygı duymaları gerekmektedir. NATO içerisinde müttefiklik bağı bulunan bu ülkelerin iki NATO üyesi arasındaki problemde açıkça taraf tutması, bölgesel güvenlikte sözde müttefik denilen ülkelerin, bir müttefik ülkeyi dışlayarak ötekisinin çıkarlarına uygun hareket etmesi sorunun yegâne temelidir. Türkiye Mavi Vatan Doktrini ile bölgesel güvenlikte eşitlikçi ve uluslararası hukuka uygun bir politika yürütmeli, ulusal çıkarlarından, egemenlik haklarından vazgeçmeyerek dostunu düşmanını tanımalı, gerekirse müttefiklik bağlarını yeniden sorgulanmalıdır. 🌸

Kaynakça

- Acer, Y. (2019). Analiz: Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı. In SETA.
- Acer, Y. (2021). Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları.
- Adamides, C., & Christou, O. (2015). Energy Security and the Transformation of Regional Securitization Relations in the Eastern Mediterranean. In *Societies in Transition* (pp. 189–205). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-13814-5_9
- Akbayır, M., & Savaş, C. İ. (2021). Bölgesel Güvenlik Kompleksi Kuramında Yalıtıcı Kavramı: Doğu Akdeniz ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 226–244. <https://doi.org/10.25294/auibfd.882382>
- BBC. (2020, September 22). Sevilla Haritası nedir?: Yunanistan'ın tezini dayandırdığı, ABD'nin "Hukuki önemi yok" dediği harita. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54244760>
- BBC News. (2022, September 5). Rusya sevkıyatı kesti, Avrupa'da gaz fiyatları yüzde 30 arttı: AB enerji bakanları Cuma günü olağanüstü toplanacak.
- BBC News Türkçe. (2020, September 22). Sevilla Haritası nedir?: Yunanistan'ın tezini dayandırdığı, ABD'nin "Hukuki önemi yok" dediği harita. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54244760>
- Berberakis, S. (2021, February 1). Kardak krizinin 25. yılı: Türkiye ve Yunanistan nasıl savaşın eşiğine geldi? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55882481>
- Bilgin, P. (2012). Turkey's 'geopolitics dogma.' In S. Guzzini (Ed.), *The Return of Geopolitics in Europe* (First Edition, pp. 151–173). Cambridge University Press.
- Breslin, S., & Higgott, R. (2000). Studying Regions: Learning from the Old, Constructing the New. *New Political Economy*, 5(3), 333–352. <https://doi.org/10.1080/713687784>
- Buzan, B. (1983). *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relation* (1st Edition). The University of North Carolina Press.
- Buzan, B. (1991). New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century. *International Affairs*, 67(3), 431–451. <https://doi.org/10.2307/2621945>
- Buzan, B. (2007). Regional Security. In *People, States & Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era* (2nd Edition, pp. 157–188). ECPR Press.
- Buzan, B., & Waeber, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security* (1st Edition, Vol. 91). Cambridge University Press.
- Buzan, B., Waeber, O., & Wilde, J. de. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Çaylak, M. (2022, September 26). Egede ABD Yığınları Türkiye'nin Radarında. TRT Haber. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/egede-abd-yiginagi-turkiyenin-radarinda-711531.html>
- Çetin, Ş. (2020, September 23). Seville maritime territory map is illegitimate: Expert. AA. <https://www.aa.com.tr/en/europe/seville-maritime-territory-map-is-illegitimate-expert/1983193>
- Channel Islands Brussels Office. (n.d.). The Channel Islands and the European Union. Retrieved October 31, 2022, from <https://www.channelislands.eu/eu-and-the-channel-islands/>
- CNN Türk. (2022, August 26). ABD'nin Dedeoğaç üssü faaliyete geçiyor. <https://www.cnnturk.com/video/dunya/abd-nin-dedeogac-ussu-faaliyete-geciyor>
- Demiryol, T. (2020, September 7). Doğal gaz ve Doğu Akdeniz'in jeopolitiği.
- Dnews. (2022, June 9). Αυτοί είναι οι 16 χώρες του τουρκικού αναθεωρητισμού, το ελληνικό ΥΠΕΞ εκθέτει διεθνώς την Τουρκία. <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/kosmos/388748/aftoi-einai-oi-16-xartes-tou-tourkikoy-anatheoritismoy-to-elliniko-ypeks-ektheti-diethnos-tin-tourkia>
- Duman, F. (2021). Deniz Jeopolitiğinin Kavramsal ve Teorik Kökenleri. *Deniz Araştırmaları ve Mavi Strateji Dergisi*, 1(1), 75–85.

- Durul, T. (2022, June 17). 5 soruda Yunanistan'ın Doğu Ege adalarını silahlandırması. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/5-soruda-yunanistanin-dogu-ege-adalarini-silahlandirmasi/2615986>
- Ertuğrul, Ü. E. (2017a). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XXI(1), 41–81.
- Ertuğrul, Ü. E. (2017b). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21(1), 41–81.
- EUNAVFOR MED. (2022, October 1). Operation IRINI. <https://www.operationirini.eu/>
- Euronews. (n.d.). ABD'den AB'ye Libya eleştirisi: Tek yaptığınız Türkiye ile ilgilenmek, Rusya'ya ses çıkarmıyorsunuz. Retrieved October 31, 2022, from <https://tr.euronews.com/2020/07/16/abd-den-ab-ye-libya-elestirisi-tek-yapt-g-n-z-turkiye-ile-igilenmek-rusya-ya-ses-c-karm-y>
- Euronews. (2022, June 14). Türkiye'nin "adaları silahlandırmakla" suçladığı Yunanistan'dan 16 harita ile cevap. <https://tr.euronews.com/2022/06/09/turkiye-nin-adalar-silahland-rmakla-suclad-g-yunanistan-dan-16-harita-ile-cevap>
- European Commission. (2021). Turkey 2021 Report.
- Ferudun, A. (2009). Ege'de, Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Aidiyeti Tartışmalı Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Frazier, D., & Stewart-Ingersoll, R. (2010). Regional powers and security: A framework for understanding order within regional security complexes. *European Journal of International Relations*, 16(4), 731–753. <https://doi.org/10.1177/1354066109359847>
- Fuat, İ. (2013). Lozan Barış Antlaşması ve Ege Adaları. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 13(53), 101–128. https://doi.org/10.1501/Tite_0000000391
- Gibson, M. (2019). Britain's Quest For Oil: The First World War and the Peace Conferences. *Michigan War Studies Review*.
- Gökdemir Işık, N. (2009). Kıta Sahaneliği, Hukuki Rejimi ve Ege Sorunu [Doctoral Dissertation]. DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Grabowski, W. (2020). Application of the Regional Security Complex Theory for Security Analysis in the Persian Gulf. *Athenaeum Poliske Studia Politologiczne*, 68(4), 18–31. <https://doi.org/10.15804/athena.2020.68.02>
- Gürçan, E. C. (2010). New regionalisms and radical identity formation in Latin America: Towards an "alter-global" paradigm. *Journal of Social Research & Policy*, 1(2), 19–33.
- Gürçan, E. C. (2019). Political geography of Turkey's intervention in Syria: underlying causes and consequences (2011–2016). *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 11(1), 1–10.
- Gürçan, E. C. (2020). International Security After the Arab Spring: Domestic and International Sources of the Syrian and Libyan Conflicts (2011–2020). *Belt & Road Initiative Quarterly*, 1(2), 65–80.
- Gürçan, E. C. (2021). A Neo-Mahanian Reading of Turkey and China's Changing Maritime Geopolitics. *Belt & Road Initiative Quarterly*, 2(1), 23–35.
- Gürdeniz, C. (2020). The Geopolitical Integrity of the Motherland, Blue Homeland, and the Turkish Republic of Northern Cyprus. In H. Işıksal (Ed.), *Cyprus: Alternative Solution Models*. <https://www.peterlang.com/document/1111603>
- Gürdeniz, C., & Yaycı, C. (2020, September 11). Mavi Vatan nasıl doğdu? Doktrin mimarları Cem Gürdeniz ve Cihat Yaycı anlatıyor. BBC News Türkçe. <https://www.youtube.com/watch?v=MizmZQZ1qiU&t=10s>
- Gürel, A., Mullen, F., & Tzimitras, H. (2013). The Cyprus Hydrocarbons Issue: Context, Positions and Future Scenarios.
- Haber Global. (2022, September 11). Erdoğan'ın "Bir Gece Ansızın Gelebiliriz" Sözlerinin Ardından Yunanistan Harekete Geçti! <https://www.youtube.com/watch?v=oeVDM5LjnyE>
- Hansen, L. (2012). Reconstructing desecuritisation: The normative-political in the Copenhagen School and directions for how to apply it. *Review of International Studies*, 38(3), 525–546. <https://doi.org/10.1017/S0260210511000581>
- Hettne, B. (2002). The Europeanisation of Europe: Endogenous and Exogenous Dimensions. *Journal of European Integration*, 24(4), 325–340. <https://doi.org/10.1080/0703633022000038968>
- İnce, F. (2013). Lozan Barış Antlaşması ve Ege Adaları. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 53, 101–128.
- İncekaş, S. (2021, January 31). Law Of The Territorial Waters. <https://av-saimincekas.com/en/laws/territorial-waters-law/>
- İşeri, E., & Bartan, A. Ç. (2019). Turkey's Geostrategic Vision and Energy Concerns in the Eastern Mediterranean Security Architecture: A View from Ankara. In Z. Tziarras (Ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security* (pp. 111–124). PRIO Cyprus Centre.
- Kadan, T. (2020, March 8). The End of Seville: the Turkish Tradition of Tearing up Maps. *United World*. <https://uwidata.com/12995-the-end-of-seville-the-turkish-tradition-of-tearing-up-maps/>
- Kansu, Z. N. (2019). Enerji Ekonomi-Politiki Çerçevesinde Doğu Akdeniz Doğal Gaz Kaynaklarının Değerlendirilmesi [PhD diss.]. In PQDT - Global. Marmara University.
- Kansu, Z. N. (2020). An Assessment of Eastern Mediterranean Maritime Boundary Delimitation Agreement between Turkey and Libya. In *Bilim Dergisi Science Journal of Turkish Military Academy Haziran* (Vol. 30, Issue 1).
- Kanunlar, Pub. L. No. 476, 49 (1964). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11711.pdf>
- Karasarılı Kanunu, Pub. L. No. 2674, 338 (1982). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2674.pdf>
- Karbuş, S. (2021). Key Challenges Facing the Eastern Mediterranean Gas. *Insight Turkey*, 23(Winter 2021), 115–138. <https://doi.org/10.25253/99.2021231.9>
- Kedikli, U., & Çalağan, Ö. (2017). Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz'in Önemi. *International Congress of Energy, Economy and Security Congress*, 120–134.
- Kelly, R. E. (2007). Security Theory in the "New Regionalism." *International Studies Review*, 9(2), 197–229. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2486.2007.00671.x>
- Kökyay, F. (2021). Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Akdeniz Enerji Politikası. *Liberal Düşünce Dergisi*. <https://doi.org/10.36484/liberal.866714>
- Koulizakou, P. (2017, January 31). Imia 1996: 21 years since the crisis that "wrote" the blackest pages. <https://www.parapolitika.gr/stories/article/245225/21-chronia-imia-mavres-selides-istorias-pou-eginangkrizes-zones/>
- Kütükçü, M. A., & Kaya, I. S. (2016). Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Durumu. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi* 6, 6(2/1), 81–96.
- Lika, I. (2020). Fransa'nın Doğu Akdeniz'deki Tehlikeli Oyunu.
- Mansel, A. M. (2004). Ege ve Yunan Tarihi. *Türk Tarih Kurumu Basımevi*.

- Mega, A. (2022). Η Ελλάδα εξετάζει επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 ναυτικά μίλια στην Κρήτη. *Ta Nea*. <https://www.tanea.gr/2022/10/10/politics/i-ellada-eksetazei-epektasi-ton-xorikon-ydaton-sta-12-naytika-milia-stin-kriti/>
- Mengi, E. (2008). Ege'deki Türk-Yunan Sorunlarının, Uluslararası Hukuk Bakımından İncelenmesi [Master Thesis]. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Milliyet. (2022, September 26). Türkiye'nin kısa vadeli uluslararası bir güç olmasından endişe edildiğini ve Türkiye'nin sadece Ege ve Doğu Akdeniz'de değil ortak denizlerde de güç sahibi olduğunu. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/abd-nin-ege-plani-yunanistanin-provokasyonunun-perde-arkasi-6831105>
- New Zealand Embassy in Cairo. (2021). The Importance of the Suez Canal to Global Trade.
- Noi, A. U. (2022, September 28). ANALYSIS - What is the US plan on Cyprus? AA. <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-what-is-the-us-plan-on-cyprus/2696823>
- Önder, E., & Kılıç, M. A. (2021). Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorununun Tarihsel Analizi ve Hakkaniyetli Çözüm Önerileri (T. Erdoğan & F. M. Sansar, Eds.).
- Ozan, E. (2019). Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Stratejisi. ANKASAM.
- Özdemir, M. (2020). The Role of Eastern Mediterranean Energy Geopolitics on the Regional Security [Master's Thesis]. Bahçeşehir University.
- Özkin, M. K. (2020). Doğu Akdeniz'de Değişen Enerji Jeopolitiği ve Türkiye. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(33), 1–51.
- Özman, A. M. (1988). Ege'de Karasuları Sorunu. *Ankara University SBF Journal*, 43(3).
- Paikin, Z., & Rose, C. (2021). Turkey and the Eastern Mediterranean: Geopolitical European's Pathway to Strategic Autonomy? In CEPS Policy Insights.
- Proedrou, F. (2012). Re-conceptualising the Energy and Security Complex in the Eastern Mediterranean. *Cyprus Review*, 24(2), 15–28.
- Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs. (n.d.). Background Note on Aegean Dispute. Retrieved October 24, 2022, from <https://www.mfa.gov.tr/background-note-on-aegean-dispute.en.mfa>
- Reuters. (2022, June 30). Greece proceeds with purchase of 20 Lockheed F-35 fighter jets -PM. <https://www.reuters.com/world/europe/greece-submit-request-purchase-20-lockheed-f-35-fighter-jets-soon-sources-2022-06-30/>
- SABAH. (2022, October 27). Son dakika | Rusya Devlet Başkanı Putin'den Türkiye açıklaması: Erdoğan güçlü bir lider. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/10/27/rusya-devlet-baskani-putinden-turkiye-aciklamasi-erdogan-guclu-bir-lider>
- Sali, Ö. M. (2022). Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Doğu Akdeniz Adaları. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi*, 5(1), 38–61. <https://doi.org/10.51763/uid.1093257>
- Şemşek, İ. (n.d.). Türkiye'nin Jeopolitik Önemi; Köprü mü, Kanat mı, Merkez mi? http://www.johschool.com/Makaleler/1781106008_11-
- Söderbaum, F., & Shaw, T. M. (2003). Introduction: Theories of New Regionalism. In F. Söderbaum & T. M. Shaw (Eds.), *Theories of New Regionalism* (pp. 1–21). Palgrave Macmillan UK. <https://doi.org/10.1057/9781403938794>
- Stergiou, A. (2019). Geopolitics and Energy Security in the Eastern Mediterranean: The Formation of new 'Energy Alliances'. In Z. Tziarras (Ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security* (pp. 11–30). PRIO Cyprus Centre.
- Stivachtis, Y. A. (2021). A Mediterranean Region? Regional Security Complex Theory Revisited. *Vestnik RUDN. International Relations*, 21(3), 416–428. <https://doi.org/10.22363/2313-0660-2021-21-3-416-428>
- Tagliapietra, S. (2013). Towards a New Eastern Mediterranean Energy Corridor? Natural Gas Developments between Market Opportunities and Geopolitical Risks. In FEEM Working Paper 12.2013. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2225272>
- Tanchum, M. (2020, August 18). How Did the Eastern Mediterranean Become the Eye of a Geopolitical Storm? <https://foreignpolicy.com/2020/08/18/eastern-mediterranean-greece-turkey-warship-geopolitical-showdown/>
- Tezkereler ve Önergeler, 136 (1995). <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c088/tbmm19088121.pdf>
- Teslova, E. (2022, October 13). Putin proposes building natural gas hub in Türkiye. AA. <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukraine-war/putin-proposes-building-natural-gas-hub-in-turkiye/2710604>
- Türkeş, İ. (2021). Doğu Akdeniz'de Uyuşmazlık Teşkil Eden Deniz Alanlarında Gerçekleştirilen Hidrokarbon ve Doğalgaz Çalışmalarının Kıbrıs Sorununa Yansımaları ile Soruna Getirdiği Yeni Dinamikler. *EURO Politika*, 11, 86–107.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (n.d.). Başlıca Ege Denizi Sorunları. Retrieved October 18, 2022, from <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>
- Tziarras, Z. (2016). Israel-Cyprus-Greece: a 'Comfortable' Quasi-Alliance. *Mediterranean Politics*, 21(3), 407–427.
- Tziarras, Z. (2018). The Eastern Mediterranean: Between Power Struggles and Regionalist Aspirations.
- Tziarras, Z. (2019). The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean – An Introduction. In Z. Tziarras (Ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security* (pp. 5–10). PRIO Cyprus Centre.
- Tziarras, Z. (2021). International Competition and Cooperation in the New Eastern Mediterranean. In *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.654>
- Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic (UK, France), (1977). https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XVIII/3-413.pdf
- United Nations Conference on Trade and Development. (2021). Review of Maritime Transport 2021.
- Vayrynen, R. (2003). Regionalism: Old and New. *International Studies Review*, 5(1), 25–51. <https://doi.org/10.1111/1521-9488.501002>
- WWF. (2021). Maritime Traffic.
- Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye. *Bilge Strateji*, 4(6), 1–70.
- Yaycı, C. (2020). Doğu Akdeniz'in paylaşım mücadelesi ve Türkiye. *Kırmızı Kedi Yayınları*.
- Yaycı, C. (2022). *Mavi Vatan*. İstanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/B/SS25.2022.01>
- Yegin, M. (2022). United States Policy in the Eastern Mediterranean. *Comparative Southeast European Studies*, 70(3), 439–461. <https://doi.org/10.1515/soeu-2022-0030>
- Yılmaz, T. O. (2020). Doğu Akdeniz'de Türkiye'ye yönelik jeopolitik kuşatma ve Libya meselesi. *Türkiye Günü*, 141.
- Yücel, S. (2010). Ege'de Bitmeyen Sorunun Bir Unsuru Olarak Türk ve Yunan Karasuları ve Ulusal Hava Sahaları. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 6(12), 83–102.